

REGERINGSRÄTTENS DOM

Mål nr
146-09

meddelad i Stockholm den 3 mars 2010

KLAGANDE

1. AA

Ombud och offentligt biträde:

Jur. kand. Finn Kronsporre
Valhallavägen 18
114 22 Stockholm

2. BB

Ombud: Jur. kand. Finn Kronsporre
Adress som ovan

MOTPART

Socialnämnd Öster i Örebro kommun

Ombud: Jur. kand. Ester Andersson Zandvoort
Advokatfirman Frenander AB
Kungsgatan 1
702 11 Örebro

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Kammarrätten i Jönköpings dom den 19 december 2008 i mål nr 2675-08,
se bilaga

SAKEN

Vård enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga

Dok.Id 86559

Postadress
Box 2293
103 17 Stockholm

Besöksadress
Wallingatan 2

Telefon
08-561 676 00
E-post: regeringsratten@dom.se

Telefax
08-561 678 20

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00-12:00
13:00-16:30

REGERINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Regeringsrätten avvisar BBs överklagande.

Med bifall till AAs överklagande undanröjer Regeringsrätten underinstansernas domar och avslår socialnämndens ansökan om vård enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga.

Regeringsrätten fastställer vad kammarrätten beslutat om sekretess.

Regeringsrätten bestämmer att ersättning ska betalas till jur. kand. Finn Kronsporre som offentligt biträde för AA med 7 590 kr (inklusive mervärdesskatt) för arbete.

YRKANDEN M.M.

AA och BB yrkar att Regeringsrätten upphäver kammarrättens dom och avslår socialnämndens ansökan om vård enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU. I andra hand yrkar de att målet återförvisas till kammarrätten på den grunden att kammarrätten underlåtit att höra BB.

AA och BB anför bl.a. följande. Av förarbetena till LVU framgår att ungdomar som till följd av en psykisk störning har ett socialt nedbrytande beteende kan bli föremål för vård enligt lagen. BBs beteende är emellertid inte en följd av en psykisk störning utan en typisk del och yttring av hennes funktionshinder. För att ett beteende ska anses vara "en följd" av en psykisk störning måste det vara frikopplat från störningen i sig. BB har alltså beretts vård enligt LVU, inte *till följd av* sitt funktionshinder utan *på grund av* det. Rättsfallet RÅ 2000 ref. 33, som åberopats av kammarrätten, är inte relevant för frågan huruvida ett beteende som är en del eller yttring av den unges funktionshinder utgör ett socialt nedbrytande beteende. I referatet var inte fråga om en funktionshindrad person utan det fanns endast en misstanke om att han möjligen kunde lida av DAMP.

Socialnämnden bestrider bifall till överklagandet och anför bl.a. följande. BB har vid ett stort antal tillfällen varit hotfull och våldsamt mot sin omgivning och skadat såväl sig själv som andra. Vid ett par tillfällen har hon använt glasskärvor som tillhygge. På grund av sitt beteende har hon stängts av från skola och flera behandlingshem då dessa inte kunnat garantera hennes eller övrigas säkerhet. Utöver våld och hot har BB även gjort sig skyldig till omfattande skadegörelse. BBs funktionshinder, som bl.a. medför att hon är utagerande, impulsstyrd och har svårt att integrera sinnesuttryck, utgör i sig inte grund för ett ingripande med stöd av LVU. Huruvida hennes beteende är orsakat av eller utgör en yttring av eller del av hennes psykiska funktionshinder går inte att uttala sig om. Det kan dock antas att beteendet i vart fall delvis är en följd av hennes psykiska funktionshinder. BBs beteende avviker från samhällets grundläggande normer på sådant sätt att det utgör ett socialt nedbrytande beteende som innebär en påtaglig risk för att hennes hälsa och utveckling skadas.

Regeringsrätten har inhämtat ett yttrande från Socialstyrelsen i målet av vilket sammanfattningsvis framgår följande.

En psykisk störning eller en utvecklingsstörning hos den unge utgör i sig inte grund för vård med stöd av LVU. Den psykiska störningen eller utvecklingsstörningen kan dock ibland utgöra orsaken till ett missbruk, till att den unge begår brott eller har ett annat socialt nedbrytande beteende. Det kan i sådana fall finnas stöd för ett omhändertagande enligt LVU. För att dessa personer ska få adekvat vård måste dock hänsyn tas till de speciella behov som kan uppkomma till följd av den psykiska störningen respektive utvecklingsstörningen. – Av utredningen framgår att den direkta anledningen till nuvarande placering var att BB slog sönder och på annat sätt förstörde inredningen i skolan och att skolan var orolig för hennes och andra elevers säkerhet. BB har ett självdestruktivt beteende. Hon har ett öppet sexualiserande beteende som kan försätta henne i farliga situationer där hon riskerar att bli utnyttjad. Hon behöver hjälp att förändra sitt beteende så att hon lär sig att kontrollera sin impulsivitet och aggressivitet. Hon behöver vidare hjälp för att inte hota och skada sig själv och andra människor för

Mål nr
146-09

att få sin vilja igenom. – Socialstyrelsen finner att det av utredningen framgår att BBs beteende i sig är ett sådant socialt nedbrytande beteende som avses i LVU. Den omständigheten att det av utredningen framgår att beteendet beror på hennes funktionshinder kan inte föranleda någon annan bedömning. Det förhållandet att fråga således kan vara om ett socialt nedbrytande beteende i LVU:s mening innebär inte i sig att LVU-vård är lämplig i en situation som den förevarande. Socialstyrelsen tar inte ställning i den frågan.

SKÄLEN FÖR REGERINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

BB har inte överklagat länsrättens dom. Kammarrättens dom, som innebär att länsrättens dom inte ändras, kan vid sådant förhållande inte anses ha gått henne emot. BB har därför enligt 33 § andra stycket förvaltningsprocesslagen (1971:291) inte rätt att föra talan mot kammarrättens dom (jfr RÅ 1992 not. 366 och RÅ 1997 not. 72). Hennes överklagande ska därför avvisas.

Enligt 1 § andra stycket LVU ska den som är under 18 år beredas vård enligt lagen, om någon av de situationer som anges i 3 § föreligger och det kan antas att behövlig vård inte kan ges den unge med samtycke av den eller dem som har vårdnaden om henne och, när den unge har fyllt 15 år, av henne själv. De situationer som avses är att den unge utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas genom missbruk, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende.

Av utredningen framgår att BB, som nu är 16 år gammal, har ett neuropsykiatriskt funktionshinder i form av ADHD och autismspektrumstörning vilket innebär att hon är impulsstyrd och självdestruktiv och lätt blir utagerande och aggressiv. Hon kan i sådana situationer bli våldsam och skada både sig själv och andra. Frågan i målet är om BB har ett sådant socialt nedbrytande beteende som avses i 3 § LVU.

I LVU finns inte någon definition av vad som avses med ”socialt nedbrytande beteende”. Enligt förarbetena avses med uttrycket att den unge betar sig på ett sätt som avviker från samhällets grundläggande normer. Som exempel nämns att den

Mål nr
146-09

unge begår något eller några enskilda brott utan att man för den skull kan tala om brottslig verksamhet. Det kan också vara fråga om att den unge vistas – annat än tillfälligt – i en s.k. knarkarkiv eller någon annan missbruksmiljö eller att den unge prostituerar sig eller uppträder på en sexklubb. I första hand är begreppet avsett att täcka fall då den unge befinner sig i en olämplig miljö eller prostituerar sig (prop. 1989/90:28 s. 67 och 109).

Regeringsrätten har i RÅ 2000 ref. 33 funnit att begreppet ”socialt nedbrytande beteende” även kan avse andra situationer än de som nämns i förarbetena. I det fallet var det fråga om en femtonårig pojke som hade ett aggressivt uppträdande och svårt att behärska sig. Han hade hotat och slagit kamrater och anhöriga samt använt kniv. Utöver våld hade han gjort sig skyldig till annat brottsligt handlande (bl.a. stöld och olaga hot) samt missbrukat narkotika och han hade en tydlig dragning till asociala och destruktiva miljöer. Pojken i rättsfallet misstänktes ha någon form av psykiskt funktionshinder men någon diagnos hade inte ställts.

En psykisk störning hos den unge utgör i sig inte grund för vård enligt LVU. När det gäller ungdomar som till följd av en psykisk störning missbrukar, begår brott eller har ett annat socialt nedbrytande beteende kan det dock finnas skäl att ingripa med ett omhändertagande med stöd av lagen (a. prop. s. 67).

Sedan LVU tillkom har gränsdragningen mellan LVU och lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård (LPT) aktualiserats i bl.a. två statliga utredningar, dels Barnpsykiatrikommitténs betänkande Det gäller livet. Stöd och vård till barn och ungdomar med psykiska problem (SOU 1998:31), dels LVU-utredningens betänkande Omhändertagen. Samhällets ansvar för utsatta barn och unga (SOU 2000:77).

Barnpsykiatrikommittén konstaterade att det råder stor rättsosäkerhet för de ungdomar som inte uppfyller förutsättningarna för att beredas vård inom socialtjänsten på grund av sitt beteende men som samtidigt inte heller uppfyller kravet på allvarlig psykisk störning enligt LPT. Kommittén påpekade att många av dessa ungdomar har ett stort vårdbehov men att psykiska problem inte utgör

Mål nr
146-09

grund för ett ingripande med stöd av 3 § LVU. Socialtjänsten tvingas därför ibland söka brister i den unges hemmiljö för att kunna bereda den unge vård. Kommittén efterlyste en översyn av gränserna för när vård ska beredas den unge med stöd av LVU respektive LPT (SOU 1998:31 s. 216).

Regeringen beslutade därefter att tillkalla en särskild utredare med uppgift att göra en översyn av LVU och därmed sammanhängande frågor (LVU-utredningen). Frågan om ovannämnda gränsdragningsproblematik fanns med i utredningens direktiv. Utredaren kom fram till att LVU inte borde utvidgas till att omfatta unga med psykiska problem och anförde bl.a. följande (SOU 2000:77 s. 171-173). Psykiska problem hos den unge utgör i sig inte grund för ett ingripande med stöd av LVU. Om den unge inte uppfyller kravet på allvarlig psykisk störning enligt LPT kan inte heller den lagen tillämpas. Problemet verkar enligt Barnpsykiatrikommittén främst gälla tonårsflickor som på grund av sina psykiska problem är självdestruktiva, vilket bl.a. kan yttra sig i åtstörningar och självmordsförsök. Men det gäller även ungdomar med psykiska och sociala problem som befinner sig i ett gränsland mellan LVU och LPT. Frågan har därför väckts om lagstiftningen behöver ändras för att ge ungdomarna behövlig vård. Det råder stor enighet bland företrädare för socialtjänsten och barn- och ungdomspsykiatri att LVU inte ska utvidgas till att omfatta även ungdomar med psykiska problem eftersom det skulle kräva en helt annan kompetens och organisation än som idag finns inom socialtjänsten. Ungdomar med psykiska problem har rätt att få stöd och hjälp hos den instans som har kompetens att behandla dem, nämligen psykiatri. Slutsatsen är att varken LVU eller LPT ska ändras. De problem som uppmärksammats med att bereda ungdomar med

psykiska problem behövlig vård handlar dels om kvalitativa brister i den psykiatriska vården, dels om att samarbetet mellan socialtjänsten och barn- och ungdomspsykiatri måste utvecklas. Detta kan inte lösas genom att utvidga tvånget mot unga människor. Regeringen anslöt sig till LVU-utredningens bedömning (prop. 2002/03:53 s. 87 ff.).

Regeringsrätten gör följande bedömning.

Av vad som anförts i det föregående framgår att en ungdom som lider av en psykisk störning inte enbart av det skälet får bli föremål för vård enligt LVU. För att sådan vård ska bli aktuell krävs, i de s.k. beteendefallen, att personen i fråga missbrukar eller bedriver brottslig verksamhet eller, såvitt nu är av intresse, uppvisar något annat socialt nedbrytande beteende. Om någon av dessa situationer är för handen kan LVU på samma sätt som gäller andra ungdomar komma i fråga. Att det finns en psykiatrisk grundproblematik utgör alltså inget hinder mot att tillämpa LVU men är inte heller en tillräcklig förutsättning.

Enligt Regeringsrättens mening följer av vad som nu sagts att ett beteende som närmast kan betraktas som symtom på en psykisk störning inte utgör ett sådant socialt nedbrytande beteende som avses i 3 § LVU. I annat fall skulle själva störningen i realiteten tillåtas ligga till grund för ett beslut om LVU vilket, som framgått ovan, inte är avsikten med lagen. För att ett visst beteende ska karakteriseras som ett socialt nedbrytande beteende i LVU:s mening bör krävas att det inte framstår som ett uttryck för den psykiska störningen utan i princip lika väl kan iakttas hos någon utan ett sådant funktionshinder.

I målet har inte annat framkommit än att det beteende som BB uppvisar i huvudsak är att betrakta som symtom på hennes psykiska funktionshinder.

Mål nr
146-09

Beteendet är därmed inte att hänföra till sådant socialt nedbrytande beteende som avses i 3 § LVU. AAs överklagande ska därför bifallas.

Susanne Billum

Peter Kindlund

Margit Knutsson

Henrik Jermsten

Olle Stenman

Gun Borgstedt
Föredragande regerings-
rättssekreterare

Avd II
Föredraget 2010-02-10